

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

TARSUS ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

TARSUS UNIVERSITY
JOURNAL OF THE FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Yıl/Year:2024, Cilt/Vol:5, Sayı/Issue:1, ss./pp. 80-98

(e-ISSN:2757-5357)

KÜRESEL EKONOMİDE GÖÇMEN OLMAK: GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ

Being A Migrant In The Global Economic Structure: Migrant Entrepreneurship

Dr. Elif HABİP

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
Bağımsız Araştırmacı
elifhabip@gmail.com
0000-0002-6297-8624

Doç. Dr. Nebiye KONUK KANDEMİR

Dokuz Eylül Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
nebiye.konukkandemir@deu.edu.tr
0000-0002-2046-1133

Öz

Göç ve göçmenin evrildiği durum, göç olgusunun farklı boyutlarıyla ele alınmasını, yeni kavramlar üzerinden tekrar yorumlanmasını gerektirmektedir. Göçmenlerin, ekonomik hayata katılımlarını ifade etmek üzere kullanılan "göçmen girişimci" ve "göçmen girişimciliği" gibi kavramlar göç olgusunun ekonomik yansımasıyla ortaya çıkan kavramlardır. Bu bağlamda araştırmada, göçmen girişimciliğini konu alan çalışmaların nasıl incelendiği ve çalışmaların kapsamının ne yöne evrildiği ortaya konulmaktadır. Bu bakış açısıyla araştırma kapsamında "migration entrepreneurship", "migrant entrepreneurship", "immigrant entrepreneurship" kavramları dikkate alınarak Web of Science veri tabanından veriler toplanmıştır. Araştırmaya dâhil edilen 464 çalışma bibliyometrik analiz yoluyla incelenmiş ve elde edilen veriler görsel haritalama tekniğiyle sunulmuştur. Aynı zamanda Web of Science Core Collection veri tabanında bu kavramları içeren makaleler, alıntı sayıları başta olmak üzere birçok açıdan VOSviewer software ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Girişimcilik, Göçmen Girişimciliği, Bibliyometrik Analiz.

Abstract

Immigration and the situation in which immigrants have evolved require the phenomenon of migration to be addressed from different dimensions and re-interpreted through new concepts. Concepts such as "immigrant entrepreneur" and "immigrant entrepreneurship", which are used to express the participation of immigrants in economic life, emerged as a result of the economic reflection of the phenomenon of migration. In this context, the research reveals how studies on immigrant entrepreneurship are examined and in what direction the scope of the studies has evolved. From this perspective, within the scope of the research, data were collected from the Web of Science database, taking into account the concepts of "migration entrepreneurship", "migrant entrepreneurship", and "immigrant entrepreneurship". 464 studies included in the research were examined through bibliometric analysis and the obtained data were presented with a visual mapping technique. At the same time, articles containing these concepts in the Web of Science Core Collection database were analyzed with VOSviewer software in many aspects, especially the number of citations.

Keywords: Migration, Immigrant, Entrepreneurship, Immigrant Entrepreneurship, Bibliometric Analysis.

Makale Türü	:Araştırma
Makale Gönderim Tarihi	:24.05.2024
Makale Revizyon Tarihi	:29.05.2024
Makale Kabul Tarihi	:25.06.2024

Atıf/Citation: Habip, E. ve Konuk Kandemir, N. (2024). Küresel ekonomide göçmen olmak: göçmen girişimciliği. Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5 (1) , 80-98.

Doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1489162

GİRİŞ

Farklı yönleriyle tartışılan bir olgu olarak göç, farklı coğrafyalarda birbirinden değişik sonuçlara yol açabilen bir durumu işaret etmektedir. Göç ve göçe ilişkin tartışmalar, yeni sosyal olaylar ve yeni kavramlarla evrilen olgunun altını çizmektedir. Yer değiştirme eylemi, toplumsal yaşamı ilgilendiren ve sosyal yapının tüm unsurları ile etkileşimli olarak kendi çerçevesini de oluşturan sonuçlar doğurmaktadır. Gerek göçün başlangıç noktasında gerekse göç edilen yeni coğrafyada yaşanan sosyal değişim; ekonomi, hukuk, sağlık, eğitim ve benzeri alanlarda kendini göstermektedir. Göçmen nüfusun hayatta kalma mücadelelerinde ekonomik hayata katılımlarını ifade etmek üzere kullanılan göçmen girişimci, göçmen girişimciliği gibi kavramlar göç olgusunun ekonomik yansımalarıyla ortaya çıkan yeni kavramlardır. Göçmen grupların ekonomik hayata yansımalarını ele almak üzere yapılan bu çalışmada, kavramsal açıdan ele alınan göçmen girişimciliği, hem mevcut durumu yorumlamak açısından hem de pek çok sebeple –özellikle iklim krizi- daha fazla görünür olacağı tahmin edilen muhtemel göçleri tartışmak açısından önem arz etmektedir. Geçmişten bugüne göçün toplumsal yaşam ve ekonomik döngüye etkisinin ne düzeyde ön plana alındığı ise bilim insanlarının çalışmalarında gözlemlenmektedir. Ayrıca, göçmen girişimciliğine ilişkin çalışmalar, göçmen topluluklarının ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkılarından dolayı son yıllarda konuya ilişkin ilgiyi artırmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, uluslararası literatürde göçmen girişimciliği kavramını çalışma konusu yapmış araştırmalar belirli anahtar kelimeler aracılığıyla WoS veri tabanında taranmış ve veriler elde edilmiştir. Kümülatif olarak ortaya çıkan çalışmaların hem nicel hem de nitel olarak değerlendirilmesi için araştırma soruları dizayn edilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin literatüre katkı sağlaması amacıyla, bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre konuya ilişkin boşluklar işaret edilmiştir. Mesela göçmenliğin uzun yıllardır yaygın olduğu ülkelerde göçmen girişimciliği kavramına ilişkin araştırmaların daha fazla olması, Türkiye’de ise kavrama ilişkin yeterince araştırma yapılmamış olması gibi bulgular alandaki boşluğu göstermektedir. Çalışmada öncelikle kavramsal açıdan göç, göçmen ve göçmen girişimciliği kavramları ele alınmış, ardından metodolojisi ile birlikte araştırma bulgularına yer verilmiştir.

1. KAVRAMSAL AÇIDAN GÖÇ VE GÖÇMEN

Toplumların tarihsel süreçlerine bakıldığında göç, toplumsal ve ekonomik değişim ve dönüşüm süreçleri ekseninde önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda göç, toplumsal dönüşümlerin sonucudur. Ancak diğer taraftan göç olgusunun nedenini de oluşturmaktadır. Şöyle ki, göç ekonomik ve toplumsal değişim ve dönüşümler çerçevesinde ortaya çıktığı için bir sonuç olmakta birlikte, değişime katkı sağlaması itibarıyla da bir nedendir ve toplumun sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlarıyla daima ilişki halindedir (Yılmaz, 2014: 1691; Konuk 2007: 166; Tamer, 2020: 2809).

En genel yaklaşımla göç “anlamli uzaklık ve etki yaratan yer değiştirme hareketleri” olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2019: 384). Kavram, “uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek” olarak tanımlanmaktadır. Göçün süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (Uluslararası Göç Örgütü, 2009).

Disiplinler arası bir konu olan göç konusunda tek bir tanımda uzlaşmanın zorluğu bulunmaktadır. Farklı bilimsel yaklaşımlarla, zaman ve mekân açısından veya göç hareketliliğinin sonuçları açısından ya da göçün ekonomik etkileri açısından tanımlanmaktadır (Özcan, 2017: 185-186). Diğer yandan bu kadar çeşitli tanımlamaların ortak unsuru olan “yer değiştirme hareketinin toplumların demografik, kültürel, sosyo-ekonomik yapısını ve bunların gelişimini biçimlendiren dinamik bir süreç” olarak karşımıza çıktığı söylenmelidir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015: 61).

Sağlam’ın da belirttiği gibi “*Göç insanlık tarihinin bütün dönemleri boyunca var olan bir olgudur. Göç kavramı ile öncelikle belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir yere olan hareketi akla gelmekle birlikte, göç coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve köklü bir muhtevaya sahiptir. Sonuçları itibariyle sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok öğeyi içinde barındırır. Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir*” (Sağlam, 2006, 33-34). Göç, özellikle ülkelerin nüfus yapısında etkiye sahiptir, bazen nüfuslarının gelişmesini sağlayabileceği gibi, bazen de azalmasına sebep olabilir (Es ve Ateş, 2004: 210).

İlişkili olduğu sosyal hadiseler açısından geniş bir alanı kapsayan bir kavram olan göç, sürece dâhil olan bireyi ve kitleyi özellikle de göçmen alan toplumların refahı açısından yeni bir ilişki biçimini gerekli kılmaktadır. Toplumsal ilişkiler göç bağlamında önem teşkil etmektedir. Yaşı, cinsiyeti fark etmeksizin her göçmen katıldığı toplumsal çevrede yeniden şekillenmekte ve yeni bir sosyal alana sahip olmaktadır. İç göç, dış göç, emek göçü, zorunlu göç, tersine göç, yasadışı göçler, insan kaçakçılığı, göçmen politikaları, uyum, entegrasyon, asimilasyon, çok kültürlülük, diaspora ve kimlik tartışmaları gibi bir çok kavram ve konu göç alanında önemli analizlere olanak sağlayacaktır (Adıgüzel, 2016: 2). Ekici ve Tuncel’in belirttiği gibi “*Mekânsal değişikliğe karşılık gelen göç, bireyin psikolojik durumu başta olmak üzere topluma dair olan hemen her şeyi etkileyen bir olgudur. Göç, ekonomik yaşamda hem göçle gelenler ve hem de mukimler için yeni koşulların ortaya çıkarmaktadır. Bu koşullar bir taraftan ekonomiye dinamizm kazandırırken diğer taraftan yeni bir egemenlik ve sömürü ilişkisinin oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Toplumsal yapılarda büyük çaplı değişime veya aşınmaya neden olan göç, yeni sorun ve fırsat alanlarını da içinde barındıran sınıfsal geçişkenliği hızlandırmaktadır*” (Ekici ve Tuncel, 2015: 12). Göç eden bireyi ve çevresini etkileyen ve belirsizlik içeren bir süreç olarak göç (Sirkeci ve Cohen, 2015: 12), ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Aksoy, 2012: 293; Güllüoğlu, 2012: 56).

Binlerce yıl öncesine uzanan insanlık tarihinin ortak bir olgusu olan göç öncelikle coğrafidir ve ulusal kimlikler ile toplumsal üyeliği konu edinmektedir (Bratram, vd., 2017: 13). Öte yandan göç, insanların ve grupların davranışlarında değişikliğe sebep olan sosyal bir olgu olduğundan bir ülkenin nüfusunu ve politikalarını etkiler (Tamer, 2020: 2808).

Göçmen kavramına bakıldığında ise uluslararası düzeyde kabul gören bir göçmen tanımı bulunmadığı, ancak kavramın göç eden kişileri ve ailelerini ifade etmek üzere kullanıldığı belirtilmelidir. Göç terimleri sözlüğünde yer aldığı şekliyle, “*Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı” kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve*

sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır” (Uluslararası Göç Örgütü, 2009).

Sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin, yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey göçmen olarak tanımlanan göçmen kavramının yanında düzensiz göçmen, ekonomik göçmen gibi tanımlamaların kullanıldığı; düzensiz göçmenler, “bir ülkeye yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi” olarak tanımlandığı belirtilmektedir. Ekonomik göçmen ise yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla kendi menşe ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutlak ikamet yerini terk eden kişi olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2016: 4-5).

Göçmenler ekonomik refahın temini için göç etmektedirler. Göç ettikleri ülkede vatandaşlık hakkı elde edene kadar özel bir mevzuata bağlıdırlar. Göç olgusuna dâhil olan bu bireyler mülteci statüsünden faydalanamazlar (Akyürek, 2007: 30). Diğer bir ifadeyle göçmen, genellikle ekonomik olumsuzluklardan dolayı ülkesinden ayrılan ve formel ya da enformel yollarla başka ülkelerde yaşayan yabancı bireylerdir (Tamer, 2020: 2811). Göçmen tanımlamalarında bireylerin yasalar karşısındaki durumları esas alınarak sınıflamaların yapıldığı belirtilmektedir.

“Göçmen kendi ülkesinden ayrılırken ve/veya yolu üzerinde bulunan ülkeden geçerken ve/veya göç etmeyi tasarladığı ülkeye girişinde ve/veya bu ülke(ler)de bulunduğu süre içinde o ülkenin yasalarına uyup uymama durumuna göre, yasal ya da yasa dışı olarak da tanımlanabilmektedir. Diğer taraftan günümüzde oldukça yaygın olmakla birlikte, ne zaman hangi yönde olacağı kestirilemeyen, göç eden kitlenin sosyal, demografik ve ekonomik özelliklerinin çok çabuk değiştiği transit, mekik ve sığınmacı göçlerini kapsayan göçe “düzensiz/düzenlenmemiş göç (irregular/ not regulated migration)” adı verilmektedir. Düzensiz göç türlerinden biri olan transit göç, asıl ulaşılmak istenen ülkeye giderken başka bir ülkede geçici bir süre için kalınmasına (Afgan bir göçmenin Türkiye üzerinden Avrupa’ya göç etmesi gibi); mekik göç ise belirli bir süre için bir ülkeye gidip bir süre sonra geri dönülmesi döngüsüne (Ukrayna-Türkiye arasında bavul ticareti gibi) vurgu yapmaktadır (Yılmaz, 2014: 1687).

Göç olgusuna dâhil olarak farklı bir mekâna yerleşen insan, mekâna uyum sağlamaya çalışırken, diğer taraftan da bulunduğu mekânda zorlukların üstesinden gelmeye ve var olmaya çalışmaktadır. Göçmenleri dinamik bir hayat yaşamaya zorunlu kılan bütün süreçler, insanların göç ettiği mekânda var olabilmesi için bir mücadeleye dâhil etmektedir. Göçmenlerin sergilediği yaklaşım göç ettikleri alandaki değişimlere altyapı oluşturmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 15).

Özetle göçmen, ülkesinin içinde bulunduğu savaş, ekonomik kriz ve benzeri sebeplerle kendi ülkesinden ayrılarak farklı bir ülkeye formel veya enformel yollarla göç eden ve göç ettiği alanda yaşayan bireydir. Ekonomik refahı göz önünde bulundurarak göç ettiği ülkenin daha iyi sosyal koşullara sahip olmasını esas alan göçmenlere ekonomik göçmen denilmektedir. Ekonomik göçmenler mülteci kapsamına alınmamaktadır. Göçmen, “yabancı” statüsünü elde etmek için başvuruda bulunup iltica edebilir; ancak bunun kabulü, ülkenin göçmen ve mültecilere yönelik düzenlemeleri ekseninde değerlendirilir (Olca, 2012: 232). Göç ve göçmen kavramlarının genel hatlarından sonra çalışmanın ana eksenini oluşturan göçmen girişimciliği kavramının literatürde ele alındığı şekliyle tartışılması yerinde olacaktır.

2. GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ

Girişimcilik, insanlık tarihi kadar geçmişe uzanan bir kavramdır. Ancak bilimsel anlamda girişimcilik kavramının ele alınması 18. yüzyılın ilk çeyreğine denk gelmektedir. Bu doğrultuda en bilinen tanım Richard Cantillon tarafından 1755 yılında yapılmış olup ekonomi alanındaki bu girişimcilik tanımı modern girişimciliğin temeli kabul edilmektedir (Çöğür, 2016: 65).

Girişimcilik, ekonomi temelinde ele alınmasına karşın çok boyutlu ve disiplinlerarası bir kavramdır. Bu bağlamda, Schumpeter'in girişimcilik tanımının, toplumu ve toplumsal değişimi göz önüne aldığı belirtilmelidir. Girişimcilik hem ekonomiyi güçlendirmekte hem de toplumsal düzeni şekillendirmektedir. Bu durum, Dünya Girişimcilik Platformu tarafından da vurgulanmıştır. Platforma göre girişimciliğin gelişmiş olduğu ülkelerde ekonomik kalkınma düzeyi yüksek olmakta ve işsizlik ve yoksulluğun önlenmesinde fayda sağlanmaktadır. Aynı zamanda girişimcilik toplumsal gücün kaynağını da şekillendirmektedir (Nişancı, 2015: 2). Özellikle günümüz dünyasında girişimcilik farklı güç kaynaklarından meydana gelen sermaye çeşitlerini kullanarak farklı ekonomik yapılar inşa etmektedir (Boone ve Kurtz, 2013: 7). Ekonomik sermaye, sosyal sermaye, kültürel sermaye, yabancı sermaye, politik sermaye ve doğal (çevresel) sermaye gibi birçok sermaye yapısı girişimcilik üzerinde önemli rol oynarken girişimciliğin şekillenmesine de katkıda bulunmaktadır. Örneğin insan yaşamı kapsamında konuşulan çevresel sermaye, doğanın ekonomiyi ve insan refahını desteklemedeki katkısını ele alan ve bu doğrultuda doğal kaynakları biyolojik çeşitlilik kaybı, ekolojik bozulma ve diğer ekolojik sorunlar bağlamında tartışılan ekonomik bir kavramdır (Yu vd., 2019: 833).

Toplumsal, çevresel ve ekonomik denge, küreselleşmenin etkisiyle değişen konjonktüre göre hızla dönüşüm geçirmektedir. Bu değişimi tetikleyen önemli etkenlerden biri de göç kavramıdır. Göç ekonomik, sosyal ve kültürel yönü olan aynı zamanda tarihsel arka planı geçmişe dayanan bir kavramdır. Ekonomiye, iklim ve doğal kaynaklara, eğitim talebine, savaş ve terör gibi göçe sebep olan hususlar, göçün niteliğini ve göç edilen ülkede tahsis ettiği değeri etkilemektedir (Kayalar ve Yıldız, 2017:55). Çünkü her bir etken girişimci tipolojilerinin gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Girişimcilik niyetini ortaya koyan ve gelişmesini sağlayan girişimcilerin aldıkları eğitim, sahip oldukları inanç ve kültür hatta sahip oldukları deneyimler ve kişilik özellikleri girişimciliği etkilemektedir (Özgüner, 2015: 148). Bu doğrultuda göç ve girişimcilik olgusu göçmen girişimciliği ve daha da önemlisi göçmen girişimci kavramları paralelinde incelenerek çok faktörlü değerlendirmeler yapılmalıdır.

Göçün ekonomik yansıması olarak ele alınan göçmen girişimciliği, kavramsal olarak ilk 1880'li yıllarda Amerika'da yapılan akademik çalışmalarda ele alınmıştır (Kayalar ve Yıldız, 2017: 56). Göçmen girişimciliği literatürde, bir ülkede bulunan göçmenlerin fırsat ve tehditleri dikkate alarak gerçekleştirdiği girişimcilik faaliyeti olarak kabul edilmektedir (Shane, 2012: 12). Göçmen girişimciliği kavramına yönelik net sınırlar bulunmamakla birlikte literatürde tartışılan belirli kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar etnik girişimcilik, azınlık girişimciliği, mülteci girişimciliği ve diaspora girişimciliği (Zhou, 2010; Elo, 2016; De Vries, 2014) kavramları olup kimi zaman birbiri yerine kullanılmakta ve iç içe geçmektedir. Ancak kavramlara yönelik ayrımlar ile bu girişimcilik türleri de birbirlerinden ayırt edilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, bir

toplumun parçası olan farklı etnik kökene sahip biri göçmen girişimci kategorisinde değerlendirilmemektedir (Fregetto, 2004: 256).

Bir ülkede göçmen olan gruplar tarafından ekonomik ve sosyal değerlerin ortaya çıkarılmasında göçmen girişimciler etkin rol oynamaktadır. Bir ülkeye farklı nedenlerle göç eden ve girişimci olmayı tercih eden ve bu doğrultuda göçmen girişimci olarak nitelendirilen bu bireylerin girişimciliğe yönelmesinde birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler genellikle negatif olarak değerlendirilebilecek olan ayrımcılık, sosyal dışlanma gibi sosyal faktörlere ek olarak dil faktörü ve iş piyasasına erişim problemleri şeklinde sınıflandırılabilir (Waldinger, 1984: 62-70). Bu problem silsilesi, göçmen girişimciliğinin ilk dönemlerinde daha fazla tartışılan dezavantaj teorisine dayandırılmaktadır. Light (1980: 31-32) dezavantaj teorisine göre; ayrımcılığın, işsizliğin, dil engellerinin ve/veya eğitim ve öğretime erişimdeki eşitsizliklerin, göçmenleri ve etnik azınlıkları, ücretli istihdamdan elde ettikleri getirileri azaltarak serbest meslek sahibi olmaya itebileceğini belirtmektedir. Göç konusundaki olumsuz bakış açısı, göçmen girişimciliği kavramına yönelik gerçekleştirilen kavramsal tanımlamayı da şekillendirmektedir. Problem temelli bakış açısı göçmen girişimciliğinin ihtiyaç girişimciliği kapsamında ele alınmasına sebep olmaktadır (Elo, 2019: 129). Ancak bu bakış açısının zaman içinde değişim geçirmeye başladığı ifade edilebilir. Örneğin Aliaga-Isla ve Rialp (2013: 819), göç hareketliliğini küresel dünyanın dinamiği olarak görüp modern açık toplumun bir anahtarı olarak kabul etmektedir. Dünya üzerinde sistematik bir şekilde gerçekleşen göç hareketleri ise belirli merkezlerin etrafında yoğunlaşmaktadır. Genellikle çekici özelliklere sahip metropoller başta olmak üzere Amerika, Kanada ve Avrupa ülkelerinde yaygın bir şekilde göç hareketleri ve yeni toplumsal düzenin dinamikleriyle göçmen girişimcilikleri bu bölgelerde yoğun olarak gerçekleşmektedir (Waldinger, 1989: 48-49; Dabic vd., 2020: 26). Bu durum özellikle ülkelerin gelişmişlik seviyesi ile doğrudan orantılıdır. Ekonomik nedenlerle ve eğitim amacıyla yapılan göçlerin neredeyse tamamı gelişmiş ülkeler ve merkezlerine yöneliktir. Bu durum Türkiye'den Avrupa'ya olan işçi göçlerinde de kendini göstermiştir. Aynı durum, eğitim nedeniyle Amerika'ya olan göçlerde de kendini göstermiştir (Nişancı, 2015; Şen vd., 2008; Ehrkamp, 2005). Ancak bu gelişimlerin arka planında ülkelerin ortaya koyduğu göç politikaları da etken olmaktadır (Anderson ve Blinder, 2011:4).

Son dönemde Türkiye'de de yaygınlaşan göçmen girişimciliğinin kökleri ise 2010 yılında başlayan Arap Baharı ve Suriye Savaşı'ndan kaçan göçmenlere bağlı olarak Türkiye'de artan göç çalışmalarına paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'ye yerleşen göçmenlerin sosyal hayata uyumu konusunda özellikle Suriyeli göçmenlerin girişimciliğe yönelmesi ile birlikte Türkiye'nin belirli bölgelerinde göçmen girişimciliği yaygınlaşmaya başlamıştır (Duman ve Özdemirci, 2020: 630-631; Özkul ve Dengiz, 2018: 898). Aynı zamanda Türkiye'de Irak, Mısır, Filistin gibi farklı ülkelere gelen ve girişimcilik faaliyeti gerçekleştiren göçmen girişimciler bulunmaktadır (Çaha vd., 2020: 21-22).

Göçmen girişimciliği ve bugün Avrupa'da dönüşen yapısıyla diaspora girişimciliği için Avrupa ve Amerika'da yaygın olarak çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle de işçi göçü ile Avrupa'ya giden Türk göçmenlere ilişkin çalışmalar literatürde yer almaktadır. Türklerin Avrupa başta olmak üzere hayata geçirdikleri girişimcilik faaliyetleri de gün geçtikçe alan yazında daha fazla çalışma konusu olmaktadır. Diğer taraftan Türk göçmenlerin genişleyen sahası Asya ve Uzakdoğu'da olan Türk göçmen girişimciliğini ve bu bağlamdaki çalışmaları da şekillendirmektedir. Türk girişimcilerin buldukları

ülkede faaliyet yürüttükleri sektörler de ayrıca analiz edilmektedir (Nişancı vd., 2019: 4616-1618; Tolciu vd., 2010: 2-7; Kulalı, 2020: 360-372; Atsan, 2017: 2-3; Karadal vd., 2020: 1575-1577; Kayadibi vd., 2013: 4-8).

Göçmen girişimciliğine yönelik yapılan çalışmalarda göçmen gruplarının genel olarak Avrupa ülkelerindeki faaliyetlerine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Göçmenlerin girişimciliğe yönelme nedenleri, göç alan ülkelerin göçmenlere ve özellikle ekonomik katkıları nedeniyle göçmen girişimcilere yönelik politikaları, akademik açıdan göçmen girişimciliğini inceleyen teorilerin planlanmasına yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin bir çalışmada, Amsterdam'da üç farklı etnik kökenin girişimcilik faaliyetleri değerlendirilmiş ve göçmen girişimcilerin başarı değerlendirmeleri yapılmıştır (Masarel vd., 2002: 257-259). Diğer taraftan benzer girişimcilik türleri kapsamında ele alınan başka bir çalışmada da Londra'da faaliyet yapan Nijeryalı girişimciler çalışma konusu yapılmış ve resmi dili İngilizce olan bir koloni ülkesi olmaları da dâhil, farklı yönleriyle değerlendirilmiştir (Ojo, 2013: 74-76).

Özetle, göçmen girişimciliği sermaye çeşitliliğini artıran ve ev sahibi ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunan bir kavram olarak gün geçtikçe politika yapımcılar tarafından desteklenen, dünyanın farklı bölgelerinde farklı göçmen grupta benzer eğilimlerle artmaktadır. Küreselleşme ile beraber yaygınlaşan göçmen girişimciliği ve benzeri kavramlar alan yazında da daha fazla konu edinilmektedir. Bu çalışmada ise yapılan araştırmaların ne yönde evrildiği bibliyometrik analiz ile ele alınarak değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu araştırma hem bibliyometrik bir analizi hem de sistematik literatür taramasını içermektedir. Bibliyometrik bir çalışma, kalitatif ölçümleri kullanarak bilimsel çalışmaları analiz eder ve anlamlandırır. Aslında bibliyometrik analiz bir teknik olup literatürde belirli alanlarda anahtar kavramlar, temel araştırmalar gibi önemli bilgiler sağlayarak değerlendirme ve tahmin yapmayı kolaylaştırmaktadır (Amarathunga vd., 2023: 248). Diğer taraftan sistematik literatür taraması ise tekrarlanabilirliği ve şeffaflığı sağlayarak yazarın sübjektif bakış açısının azaltılmasına da katkı sağlamaktadır (Tranfield vd., 2003: 209). Çalışmanın objektif değer kazanmasını sağlayan en temel husus ise elektronik veri tabanları ve dijital sistemlerin kullanılmasıdır.

Araştırmanın metodolojisini ortaya koyarken elektronik veri tabanları ve dijital sistemler kullanılarak araştırmanın veri toplamasından, yapılacak veri analizine kadar şeffaf ve etkin bir araştırma için genel bir çerçeve hazırlanabilir.

Bibliyometrik analiz kapsamında veri toplamak ve tarama yapabilmek için ilk olarak uygun analiz ve formatın seçilmesi gerekir. Araştırmaya uygun veri tabanı veya veri tabanları tercih edilebilir. İleri seviye ve multi-disipliner araştırmaların yapılması için var olan veri tabanları arasında CrossRef, Dimensions, Microsoft Academic, Web of Science ve Scopus yer alırken; özel veritabanları olarak ArXiv, Cochrane, EconBiz, IEEE Explore ve PubMed yer almaktadır (Visser vd., 2021). Bu çalışma kapsamında, birçok bibliyometrik çalışmada da sunduğu imkanlar sebebiyle tercih edilen Web of Science veri tabanı kullanılmıştır.

Girişimcilik ile ilgili çalışmalara bakıldığında, bibliyometrik analizin alanın gelişmesine ve alanının gelişimini takip etmeye uygun olduğu vurgulanmaktadır (Biancone vd., 2022: 2239; Servantie vd., 2016: 172-174). Göçmen

girişimciliğinin gelecekte daha fazla ön plana çıkacağı düşüncesi ve göçmen girişimciliği alanındaki bilgi boşluklarını belirlemek için anahtar kavramlara yönelik bir bibliyometrik analiz tasarımı yapılmıştır. Web of Science veri tabanında göçmen girişimciliği anahtar kavramı üzerinden “migration entrepreneurship”, “migrant entrepreneurship”, “immigrant entrepreneurship” anahtar terimleri yazılarak çalışma için gerekli olan verilere ulaşılmıştır.

Bilindiği gibi bibliyometrik çalışmalar araştırmancının konusuna göre belirli araştırma sorularıyla sınırlandırılmaktadır. Bu çalışmada cevap bulunmak istenen araştırma soruları şu şekildedir:

AS1. Göçmen girişimciliği üzerine yapılmış çalışmaların betimleyici özellikleri nelerdir?

AS2. Göçmen girişimciliğine ilişkin yayınların yıllar itibarıyla dağılımı nasıldır?

AS3. Göçmen girişimciliği alanındaki en çok yayın yapılan dergiler hangileridir?

AS4. Göçmen girişimciliği ile ilişkili yapılan yayınlarda ön plana çıkan ülkeler hangileridir?

AS5. Göçmen girişimciliği üzerine en çok yayın yapan yazarlar hangileridir?

AS6. Göçmen girişimciliği üzerine en çok atıfta bulunulan makaleler hangileridir?

AS7. Göçmen girişimciliği ile ilişkili anahtar kavramlar nelerdir?

AS8. Göçmen girişimciliği üzerine en çok atıf alan yazar ve ağları nelerdir?

AS9. Göçmen girişimciliğine yönelik yapılan çalışmaların araştırma alanları nelerdir?

Çalışma kapsamında araştırma sorularına cevap bulabilmek ve analizleri haritalandırabilmek adına performans analizi ve bilimsel haritalama yaklaşımları benimsenmiştir. Bilimsel haritalama, araştırmaların kavramsal yönünü incelerken; performans analizi, çalışmaların atıf tabanlı etkileşimini ele almaktadır (Martinez, 2015: 257). Elde edilen verilerin analizinde özellikle de bilimsel haritalama amacını önceleyerek veri analizi yazılımı kullanılmak istenmiştir. Bu doğrultuda birçok veri analizi yazılımı içinden işlevselliği ile ön plana çıkan VOSviewer programı (Van Eck ve Waltman, 2010: 523) tercih edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında, zaman sınırı olmadan Web of Science (WoS) veri tabanında göçmen girişimciliğine ilişkin çalışmalara ulaşmak için “migration entrepreneurship”, “migrant entrepreneurship”, “immigrant entrepreneurship” anahtar kelimeleri ile tarama yapıldığında 464 çalışma elde edilmiştir.

Elde edilen veriler analiz edildiğinde çalışmalara yönelik betimleyici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre 464 kadar araştırmayı 813 araştırmacı kaleme almış ve bu yayınların tamamı 1984-2024 yılları arasında yayımlanmıştır. Bu çalışmaya dâhil olan yayınlara yapılan toplam atıf ise 7660’dır. Çalışmaların genel betimleyici sonuçlarının ayrıntılı analizi Tablo-1’de yer almaktadır.

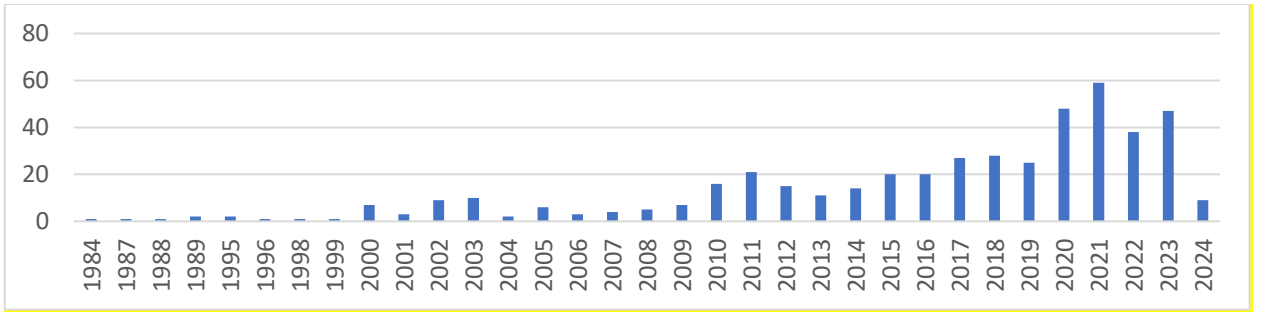

Tablo 1. Verilerin Betimleyici Özellikleri

Araştırmaların Betimleyici Özellikleri	
Toplam Doküman Sayısı	464
Zaman Süreci	1984-2024
Toplam Yazar Sayısı	813
Toplam Atıf Sayısı	7660
Doküman başına ortalama alıntı	16,51
Referanslar	21264
H-İndeks	41

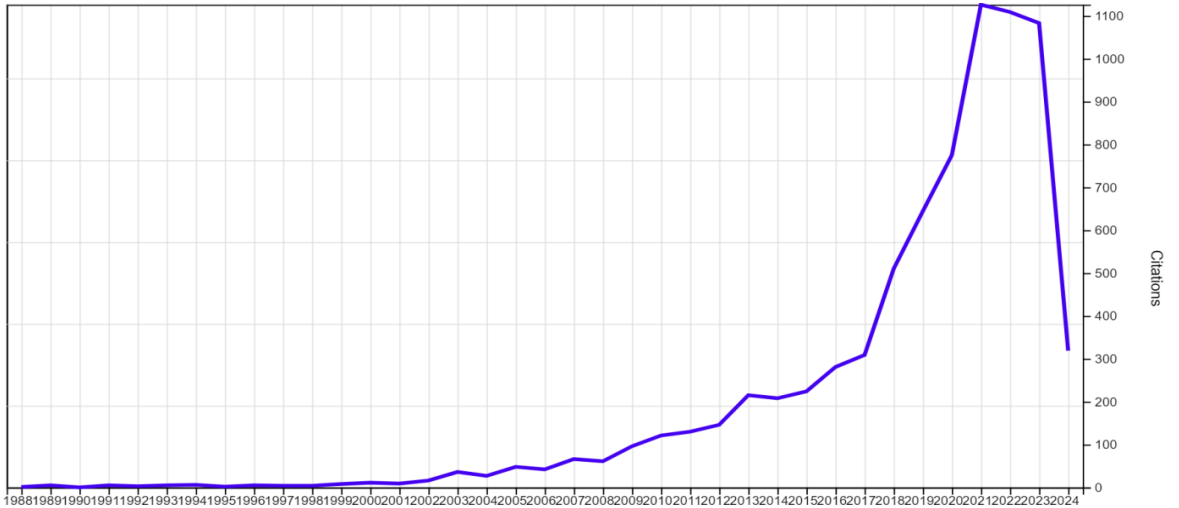
Göçmen girişimciliğine yönelik Web of Science kapsamında taranan çalışmalar tarihsel olarak 1984-2024 yılları arasında yayınlanmıştır. En fazla çalışmanın 59 yayın ile 2021 yılında yapıldığı görülmektedir.

Grafik 1. Göçmen Girişimciliği Hakkında Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1'de, göçmen girişimciliği ile ilgili çalışmaların 1984 yılında bir (1) çalışma ile başladığı çalışmanın yapıldığı 2024 Mayıs ayı itibarıyla 9 çalışmanın yayımlandığı gözlemlenmektedir. Çalışmaların zaman sürecine bakıldığında genel bir artış immesinin varlığından bahsedilebilir. Bu durum göçmen girişimciliğine olan ilginin arttığını göstermektedir. Ayrıca yayınlara yapılan atıf miktarının yıllara göre artışı da bu durumu desteklemektedir.

Grafik 2. Göçmen Girişimciliği Hakkında Yapılmış Olan Çalışmaların Atıf Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: WOS Citation Report'dan alınmıştır.

Grafik 2'ye göre göçmen girişimciliği alanında taranan çalışmalara ilk atıf 1988 yılında yapılmıştır. 2000 yılından itibaren ise çalışmaların aldığı toplam atıf sayısı 10'un üzerine çıkarak genel olarak bir artış ivmesi ortaya koymuştur. En çok atıf 2021 yılında 1126 atıf ile gerçekleşmiştir. 2024 yılı Mayıs ayı itibarıyla bu çalışma kapsamında taranan çalışmalara toplam 319 atıf gerçekleşmiştir.

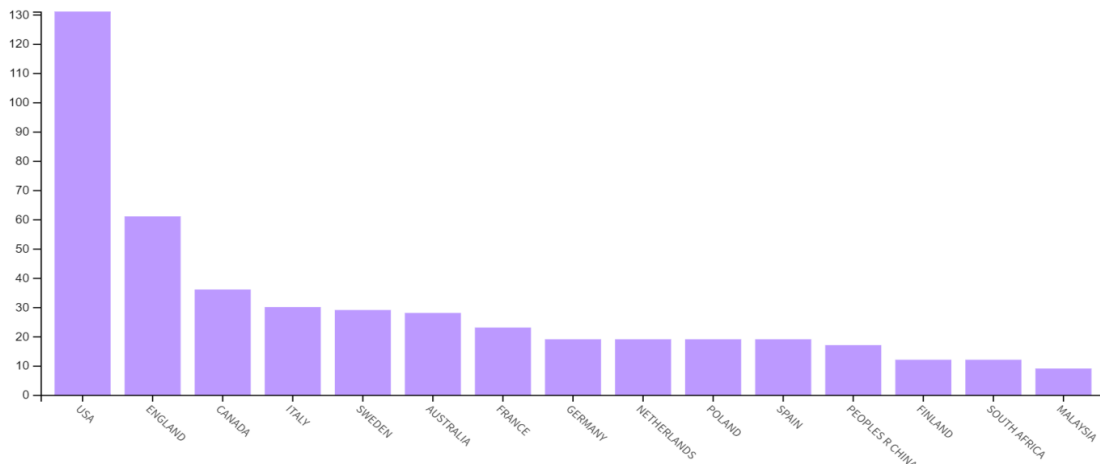

Şekil 1. Göçmen Girişimciliği Hakkında Yapılmış Olan Çalışmaların Dergilere Göre Dağılımı

Kaynak: WOS Analyse Results'dan alınmıştır.

Göçmen girişimciliği ile ilgili 464 çalışmanın hangi dergilerde yayımlandığı incelenmiştir. Çalışmaların tamamı 257 ayrı dergide yayımlanmıştır. Şekil 1'e göre en çok çalışma yapılan ilk beş (5) dergi; Entrepreneurship and Regional Development (17), International Journal of Entrepreneurial Behavior Research (17), Contemporary Issues in Entrepreneurship Research (13), Global Migration Entrepreneurship and Society (13) ve Journal of Enterprising Communities People and Places in The Global Economy (13) olarak sınıflandırılabilir. Çalışmada en dikkat çeken dergilerden biri ise bu bağlamda yayımladığı 8 çalışma ile "Sustainability" dir.

Grafik 3. Göçmen Girişimciliği Hakkında Yapılmış Olan Çalışmaların Ükelere Göre Dağılımı

Kaynak: WOS Analyse Results'dan alınmıştır.

Göçmen girişimciliği ile ilgili araştırma yapılan ülke sayısı 70 olup en çok yayının yapıldığı ilk 15 ülke Şekil 4'te görülmektedir. Göçmen girişimciliği ile ilgili en çok çalışma 131 yayın ile Amerika'dadır. Grafik 3'te göre sırasıyla İngiltere (61), Kanada (36), İtalya (30), İsveç (29), Avustralya (28), Fransa (23), Almanya (19), Hollanda (19), Polonya (19), İspanya (19), Çin (17), Finlandiya (12), Güney Afrika (12) ve Malezya (9) göçmen girişimciliği alanında çalışma ortaya koymuştur. Türkiye'den ise 8 çalışma yer alırken bunlardan da yalnızca bir (1) yayın Türkçe dilindedir.

Tablo 2. Göçmen Girişimciliği Hakkında Yapılmış Olan Çalışmaların Yazarlara Göre Dağılımı

Yazar	Yayın Sayısı	Yazar	Yayın Sayısı
Brzowski J	7	Harima A	5
Halkias D	6	Wang QF	5
Abd Hamid H	5	Zhou M	5
Glinka B	5	Barth H	4
Guercini S	5	Caracatsanis SM	4

Tablo 2'de göçmen girişimciliği hakkında yayın yapan 813 yazardan en çok yayına sahip olan ilk 10 yazar yer almaktadır. Bu yazarların tek yazarlı yayınlar haricinde de çalışmalarının da olduğu belirtilmelidir. "Brzowski J" 7 yayın ile çalışmada adı en fazla yer alan yazar olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3. Göçmen Girişimciliği Hakkında Yapılmış Olan Çalışmaların Atıf Sayısına Göre Dağılımı

Makale	Yazar/Yazarlar	Dergi	Atıf Sayısı
Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion	Levitt, P. (1998)	International Migration Review	803
Matching opportunities with resources: A framework for analysing (migrant) entrepreneurship from a mixed embeddedness perspective	Kloosterman, R. (2010)	Entrepreneurship and Regional Development	379
Immigrant entrepreneurship: A review and research agenda	Dabic, M. vd., (2020)	Journal of Business Research	238
Outsiders' business: A critical review of research on immigrant entrepreneurship	Rath, J. ve Kloosterman, R. (2000)	International Migration Review	192
Systematic review of immigrant entrepreneurship literature: previous findings and ways forward	Aliaga-Isla, R. ve Rialp, A. (2013)	Entrepreneurship and Regional Development	180
Immigrant entrepreneurs, the ethnic enclave strategy, and venture performance	Ndofor, HA. ve Priem, RL. (2011)	Journal of Management	153

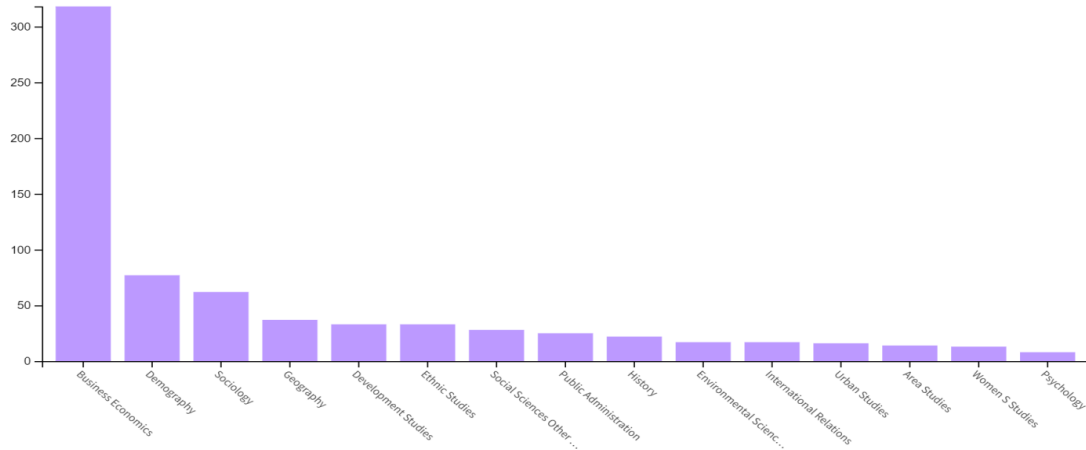
Immigrant entrepreneurship - Effects of ethnic market-Size and isolated labor pool	Evans, MDR. (1989)	American Sociological Review	149
Out of sight, out of mind: Migration, entrepreneurship and social capital	Wahba, J. ve Zenou, Y. (2012)	Regional Science and Urban Economics	113
Immigrant entrepreneurship and business patterns: A comparison of Koreans and Iranians in Los Angeles	Min, PG. ve Bozorgmehr, M. (2000)	International Migration Review	106
Immigrant entrepreneurship and business patterns: A comparison of Koreans and Iranians in Los Angeles	Hart, DM. ve Acs, ZJ. (2011)	Economic Development Quarterly	105
Asian female immigrant entrepreneurs in small and medium-sized businesses in Australia	Collins, J. ve Low, A. (2010)	Entrepreneurship and Regional Development	101
Entrepreneurship by immigrants: a review of existing literature and directions for future research	Dheer, RJS. (2018)	International Entrepreneurship and Management Journal	93
Why family matters: The impact of family resources on immigrant entrepreneurs' exit from entrepreneurship	Bird, M. ve Wennberg, K. (2016)	Journal of Business Venturing	86
Cultural diversity and entrepreneurship: policy responses to immigrant entrepreneurs in Australia	Collins, J. (2003)	Entrepreneurship and Regional Development	81
Transnational Entrepreneurship: Determinants of Firm Type and Owner Attributions of Success	Sequeira, JM. vd., (2009)	Entrepreneurship Theory and Practice	80

Tablo 3'e göre göçmen girişimciliği kapsamında değerlendirilen çalışmalardan en çok atıf alan "Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion" (803 atıf) isimli makaledir. Bu makale "International Migration Review" isimli dergide yayımlanmış olup en çok atıf alan ilk on beş (15) çalışmanın üçü (3) bu dergide yayımlanmıştır. Aynı şekilde "Entrepreneurship and Regional Development" isimli dergide de en çok atıf alan çalışmalardan üçü (3) yer almaktadır. Toplam 7660 atfın 2859'u ilk on beş (15) çalışmaya aittir. Bu durum, en çok atıf alan on beş (15) çalışmanın toplam atfın yaklaşık %38'ini oluşturduğunu göstermektedir.

Bu araştırma kapsamında alanda merkezi derecede öneme sahip referans ve yazarları ortaya çıkarmak için ortak atıf analizi tercih edilmiştir. Ortak atıf analizi yapılırken analiz birimi yazar olarak seçilmiş ve bir yazarın aldığı minimum atıf sayısı üç (3) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda ulaşılan 102 yazar arasında bulutun dışında kalanların hariç tutulmasıyla 100 yazar ağ haritasına dâhil edilmiştir. Şekil 3'e göre en çok atıf alan yazarlar sırasıyla Kloosterman, Robert C. (381), Dana, Leo-Paul (279), Glinka, Beata (265), Kloosterman R. (247) ve Dabic, Marina (241) şeklinde devam etmektedir.

Grafik 4. Göçmen Girişimciliği Hakkındaki Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımı

Grafik 4'e göre göçmen girişimciliğinin hangi araştırma alanlarına dağıldığı görülmektedir. Göçmen girişimciliğinin 41 farklı araştırma alanının çalışma konusu olduğu ancak en çok çalışmanın "business economics" (287), "demography" (58) ve "sociology" (42) araştırma alanlarında ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Küreselleşme ile artan insan hareketliliğinin de etkisiyle son yılların önemli kavramlarından biri olan göç olgusunun ekonomik alandaki temel yansıması olan göçmen girişimciliği kavramıdır. Göçmen girişimciliği bireylerin farklı nedenlerle yeni bir ülkeye göç ederek orada kurdukları yaşam alanında kendi işlerini kurmalarını ifade etmektedir. Küreselleşme, dünyada yaşanan gelişmeler ve gelecekte göç hareketliliğinin artacağı düşüncesi, araştırmacıları göç ve göçmen gibi olguları araştırmaya, göçün toplumsal yansımalarını anlamaya, göçün etkilerini farklı açılardan ele alırken "göçmen girişimciliği" gibi kavramsallaştırmalar ile konuyu tartışmaya yöneltmektedir. Araştırmacıların araştırma konusu olarak ele aldığı kavramın tarihsel seyri, konunun ele alınış biçimi ve benzeri özellikleri de bir anlam taşıdığından, bu çalışmada bibliyometrik analiz yapılmıştır. Bibliyometrik analiz, araştırma eğilimlerini sistematik olarak incelemek ve bu alanda gelecekteki araştırma yönlerini belirlemek için değerli bir metodolojik yaklaşım sağlar. Bu doğrultuda çalışmanın var olan araştırmaları ve alandaki boşlukları görerek özellikle Türkçe literatürde gelecekteki araştırma yönlerini belirlemek adına öneri geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Bu çalışmada göçmen girişimciliği literatürünü daha iyi anlayabilmek, kavramın gelişim seyri ve ele alındığı çerçevenin sınırlarını çizmek, özellikle alandaki boşluğu tanımlayabilmek temel amaçtır.

Göçmen girişimciliği kavramına ilişkin yapılan bibliyometrik analiz sonucuna göre Web of Science (WOS) kapsamında taranan dergilerde yapılan ilk çalışmanın 1984 yılında olduğu ve 2000’li yılların başından itibaren daha fazla sayıda yayının ortaya konulduğu ve bu sebepten göçmen girişimciliğinin yeni ve gelişen bir kavram olduğu söylenebilir. Veri tabanında bu kavramın kullanıldığı toplam çalışma sayısının 464 olması, literatürde az sayıda çalışma olduğunu ve alanda doldurulması gereken bir boşluğu işaret etmektedir. Elde edilen veriler analize tabi tutulup Vosviewer yazılımıyla haritalama teknikleri sayesinde analizler görselleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre 464 yayın 813 yazar tarafından ele alınmıştır. Bu yazarlar içerisinde 7 yayın ile araştırmada en çok ismi bulunan yazar Brzozowski J’dir. Diğer taraftan en çok atıf alan yazar ise 381 atıf ile Kloosterman, Robert C.’dir. En çok atıf alan çalışma ise 803 atıf ile “Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion” isimli makaledir. Bu makale “International Migration Review” isimli dergide yayımlanmıştır. Aynı zamanda bu derginin göçmen girişimciliği üzerine olan çalışmalarının en çok atıf alanlar listesinde yer aldığı da göz ardı edilmemelidir. Göçmen girişimciliği hakkında en çok çalışmanın yapıldığı ülke Amerika olup çalışma yoğunluğunun yüksek olduğu diğer ülkelerin de gelişmişlik parametrelerinin yüksek olduğu özellikle vurgulanabilir. Türkiye’den ise bu bağlamda 8 çalışma olup yalnızca biri (1) Türkçe dilindedir. Bu durum Türkiye’de göçmen girişimciliği hususunda daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Göçmen girişimciliğinin ülke ekonomisi ve kalkınma bağlamında ele alındığı düşünüldüğünde en çok araştırmanın (17) yayımlandığı derginin “Entrepreneurship and Regional Development” dergisi olması ve girişimcilik kavramlarının ön plana çıktığı dergilerde kavramın önemini ve yerini de göstermektedir. Aynı zamanda kavramın ele alındığı çalışmalar ve dergiler analiz edildiğinde araştırma sahası ile uyumlu olduğunu ve interdisipliner bir çalışma sahasına sahip olduğu görülmektedir. Göçmen girişimciliğini en fazla araştıran alanların “business economics”, “demography” ve “sociology” olması kavramın hem ekonomik hem de sosyal boyutlarının olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, interdisipliner bir sahada araştırıldığı gözlemlenen çalışmaların anahtar kavramlarının da çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Özellikle ortaya konulan kavramlar göçmen girişimciliği ve girişimcilik kavramları etrafında belirli kavramların önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin sosyal sermaye, insan sermayesi, ekonomik kalkınmayı ele alan kavramlar göçmen girişimciliğinde ekonomiyi ve ekonomide insanın yerinin ele alınışını gösterirken; kültür ve ülke isimleri, ev sahibi ülke ve göç eden ülkeler arasındaki denklemin ele alındığını göstermektedir. Aynı zamanda “kurumsal teorinin” anahtar kavramlar bulutunda ortaya çıkması kavramın teorileşme sürecini de ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, göçmen girişimciliği hususundaki eksik konuları ve ele alınması gereken hususları ön plana çıkarmaktadır. Bu doğrultuda, bibliyometrik analiz ile araştırmacılara literatürde göçmen girişimciliğinin yer alış biçimi sunulmuştur.

Ancak bu çalışmanın WoS veri tabanı ile kısıtlı kaldığı ve makalelere yönelik nitel bir çalışmanın yapılmadığı göz ardı edilmemelidir. Yapılan analiz ile elde edilen veriler ışığında, farklı haritalama teknikleri kullanarak konu içeriğine yönelik analizlerin yapılması önerilebilir. Bu bağlamdaki en spesifik öneri ise göçmen girişimciliğinin entelektüel yapı haritalamasının oluşturulması ve bu doğrultuda göçmen girişimcilerin entelektüel yörüngelerinin bibliyometrik

haritalama teknikleri ile ortaya çıkarılmasıdır. Her değişken için ortak alıntı analizi (co-citation) ile göçmen girişimciliği alanındaki etkili çalışmalar ve yazarlar ortaya konularak sosyal ağlar ele alınabilir. Aynı zamanda bu sosyal ağlar, ülkeler ve kurumlar üzerinden de ortaya konulabilir. Hem göç ve göçmenlik konusunda hem de girişimcilik konusunda sosyal ağların önemli bir faktör olduğu düşünüldüğünde göçmen girişimciliği ile ilişkili çalışmaları sosyal ağlar açısından ele almanın önemli sonuçları ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

Göçmen girişimciliğinin geliştirilmesi için etkili politikaların formüle edilmesi ve çalışmalarda ön plana çıkan ülkelerin göçmen girişimcilerine yönelik politikaları dikkate alınarak göçmen girişimciliğinin gelişimi için gerekli revizyonların yapılması çalışmanın önerileri arasındadır. Göçmen girişimciliğini konu edinen ülkeler dikkate alındığında, göçmen girişimciliği hususunda kurumsallaşma süreçleri için destek sağlanmasının ülkelerin refahına olumlu etkilerinin olacağı söylenebilir. Araştırma bulguları kurumsallık kavramının son yıllarda ön plana çıktığını göstermektedir.

Sonuç olarak, göçmen girişimciliği kavramına yönelik literatüre bakıldığında yeni ve gelişen bir kavram olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, kavram interdisipliner çalışmalar, sivil-toplum, devlet ve akademi denklemindeki çalışmalar ile geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akinci, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20).
- Aliaga-Isla, R. ve Rialp, A. (2013). Systematic review of immigrant entrepreneurship literature: Previous findings and ways forward. *Entrepreneurship & Regional Development*, 25(9-10), 819-844.
- Amarathunga, B., Khatibi, A. ve Talib, Z. M. (2024). Work readiness and trending avenues for future studies: A systematic literature review and bibliometric analysis. Higher Education, Skills and Work-Based Learning. Retrieved From <https://www.emerald.Com/Insight/Content/Doi/10.1108/Heswbl-10-2023-0280/Full/Html>
- Anderson, B. ve Blinder, S. (2011). Who Counts As A Migrant? Definitions and Their Consequences. Briefing, The Migration Observatory at The University of Oxford.
- Atsan, N. (2017). Etnik girişimlerin doğuşu ve gelişiminde sosyal ağların rolü: Almanya'da Türk girişimciler örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 1-16.
- Biancone, P. P., Brescia, V., Lanzalonga, F. ve Alam, G. M. (2022). Using bibliometric analysis to map innovative business models for vertical farm entrepreneurs. *British Food Journal*, 124(7), 2239-2261.
- Boone, L. E. ve Kurtz, D. L. (2013). *Çağdaş İşletme*, (Çev. Ed. Azmi Yalçın), 14. Basım Çev. Nobel, Ankara.
- Bratram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Hece Yayınları ve Dergileri.
- Çaha, Ö., Komşuoğlu Çıtıptıoğlu, A., Adıgüzel, Y., Demir, A. O. ve Altınkoz, O. (2020). *İstanbul Göçmen Girişimci Haritası: Göçmenlerin İstihdama ve Ekonomiye Katkısı*. Uluslararası Göç ve Mülteci Derneği (İmra) Yayınları.
- Çöğürçü, İ. (2016). İktisadi doktrinlerde geçmişten günümüze girişimciliğin önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 65-80.
- Dabić, M., Vlačić, B., Paul, J., Dana, L. P., Sahasranamam, S. ve Glinka, B. (2020). Immigrant entrepreneurship: A review and research agenda. *Journal of Business Research*, 113, 25-38.
- De Vries, H. P. (2014). Does it really matter? Understanding the impact of engagement and beliefs on immigrant ethnic minority entrepreneurship. *Small Enterprise Research*, 21(1), 72-81.

- Duman, E. Ş. ve Özdemirci, A. (2020). Türkiye'deki Suriyeli göçmen girişimciler üzerine bir alan araştırması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 629-656.
- Ehrkamp, P. (2005). Placing identities: Transnational practices and local attachments of Turkish immigrants in Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(2), 345-364.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Elo, M. (2016). Typology of diaspora entrepreneurship: Case studies in Uzbekistan. *Journal of International Entrepreneurship*, 14, 121-155.
- Elo, M. (2019). Immigrant effect and collective entrepreneurship-the creation and development of a Turkish entrepreneurial group. *Historical Social Research/Historische Sozialforschung*, 44(170), 129-161.
- Es, M. ve Ateş, H. (2010). Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Social Policy Conferences*, (48).
- Fregetto, E. (2004). Immigrant and ethnic entrepreneurship: A US perspective. *Entrepreneurship: The Way Ahead*, 253-268.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4). 53-85.
- Karadal, H., Shneikat, B. H. T., Abubakar, A. M. ve Bhatti, O. K. (2021). Immigrant entrepreneurship: The case of Turkish entrepreneurs in the United States. *Journal of The Knowledge Economy*, 12, 1574-1593.
- Kayadibi, S., Polat, R. ve Fidan, Y. (2013). Small and medium-sized business in Malaysian economy: Case of Turkish entrepreneurs in Kuala Lumpur. *Business Economy*, 31, 265-281.
- Kayalar, M. ve Yıldız, S. (2017). Uluslararası göç sonrası ortaya çıkan girişimcilik türleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 55-62.
- Konuk, N. (2007). "Göç, Sebep Mi, Sonuç Mu?", 14 Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi, İstanbul, Turkey, S.166.
- Kulalı, G. (2020). Göçmen Girişimcilerin Kuruluş Aşaması Finansmanı: İsveç/Göteborg'daki Türk Restoran Sahipleri Örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 359-376.
- Light, I. (1980). Disadvantaged minorities in self-employment. In *The Background to Ethnic Conflict*, 20(1-2), 31-45.
- Martínez, M. A., Cobo, M. J., Herrera, M. ve Herrera-Viedma, E. (2015). Analyzing the scientific evolution of social work using science mapping. *Research on Social Work Practice*, 25(2), 257-277.
- Masurel, E., Nijkamp, P., Tastan, M. ve Vindigni, G. (2002). Motivations and performance conditions for ethnic entrepreneurship. *Growth and Change*, 33(2), 238-260.
- Nişancı, Z. N. (2015). Göçmen girişimcilik üzerine Pittsburgh'daki Türk girişimciler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 10(1), 1-28.
- Ojo, S. (2013). Diaspora Entrepreneurship: A Study of Nigerian Entrepreneurs in London (Doctoral Dissertation, University of East London).
- Olca, Z. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99(232-233), 201.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*.
- Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Özgüner, M. (2015). Girişimcilik tipleri ve kişilik tipleri ilişkisi üzerine bir inceleme. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(1), 148-160.
- Özkul, G. ve Dengiz, S. (2018). Göçmen girişimcilik bağlamında Suriyeli göçmenlerin Hatay iline olan ekonomik katkıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(26), 897-909.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad)*, (5), 33-44.
- Servantie, V., Cabrol, M., Guieu, G. ve Boissin, J. P. (2016). Is international entrepreneurship a field? A bibliometric analysis of the literature (1989-2015). *Journal of International Entrepreneurship*, 14(2), 168.
- Shane, S. (2012). Reflections on the 2010 AMR decade award: Delivering on the promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review*, 37(1), 10-20.
- Şen, F., Ulusoy, Y. ve Şentürk, C. (2008). Almanya ve Avrupa Birliği'nde Türk girişimciliği. *Journal of International Social Research*, 1(2).

- Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(60), 2808-2818.
- Tolciu, A., Schaland, A. J. ve El-Cherkeh, T. (2010). Migrant entrepreneurship in Hamburg: Results from a qualitative study with Turkish entrepreneurs. *HWWI Research Paper*. 3-22.
- Tranfield, D., Denyer, D. ve Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14(3), 207-222.
- Uluslararası Göç Örgütü (2019). Göç Terimleri Sözlüğü, (Ed. R. Perruchoud & J. Redpath), Erişim: [https://Www.Goc.Gov.Tr/Kurumlar/Goc.Gov.Tr/Files/Goc_Terimleri_Sozlugu\(1\).Pdf](https://Www.Goc.Gov.Tr/Kurumlar/Goc.Gov.Tr/Files/Goc_Terimleri_Sozlugu(1).Pdf)
- Van Eck, N. ve Waltman, L. (2010). Software survey: Vosviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Visser, M., Van Eck, N. J. ve Waltman, L. (2021). Large-scale comparison of bibliographic data sources: Scopus, Web of Science, Dimensions, Crossref, and Microsoft Academic. *Quantitative Science Studies*, 2(1), 20-41.
- Waldinger, R. (1984). Immigrant enterprise in the New York garment industry. *Social Problems*, 32(1), 60-71.
- Waldinger, R. (1989). Structural opportunity or ethnic advantage? Immigrant business development in New York. *International Migration Review*, 23(1), 48-72.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(2), 1685-1705.
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve kadın: "Göçün feminizasyonu" ve kadın göçmenlerin durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(01), 383-400.
- Yu, H., Wang, Y., Li, X., Wang, C., Sun, M. ve Du, A. (2019). Measuring ecological capital: State of the art, trends, and challenges. *Journal of Cleaner Production*, 219, 833-845.
- Zhou, M. (2004). Revisiting ethnic entrepreneurship: Convergencies, controversies, and conceptual advancements. *International Migration Review*, 38(3), 1040-1074.

EXTENDED SUMMARY

Globalization is discussed with its aspects that remove sharp country borders, increase human mobility and migration, and directly or indirectly affect migration and immigrants. The situation in which migration and immigrants have evolved requires the phenomenon of migration to be addressed from different dimensions and reinterpreted through new concepts. Concepts such as immigrant entrepreneur/ship and immigrant entrepreneur/ship, which are used to express the participation of the immigrant population in economic life in their struggle for survival, are examples of these new concepts. Addressing the reflections of immigrant groups on economic life is important in terms of both interpreting the current situation and discussing possible migrations that may result from climate change and are predicted to be more visible. In this context, it is also important how the subject is addressed in studies from different parts of the world and in what direction the scope of the studies in the literature has evolved.

For this study, a bibliometric analysis was designed for key concepts to determine the knowledge gaps in the field of immigrant entrepreneurship and the idea that immigrant entrepreneurship will become more prominent in the future. The data required for the study was obtained by typing the key terms "migration entrepreneurship", "migrant entrepreneurship", and "immigrant entrepreneurship" on the concept of immigrant entrepreneurship in the Web of Science database. In this regard, 464 results were reached within the scope of WOS. Scientific studies on these concepts were examined through bibliometric analysis and the obtained data were presented with a visual mapping technique. At the same time, articles containing these concepts together in the Web of Science Core Collection database were

analyzed with VOSviewer software in many aspects, especially the number of citations. As a result of the findings obtained within the scope of the research, the most published WOS category is listed as "business economics" (287), "demography" (58), and "sociology" (42). The studies considered as research data were between 1984 and 2024, and it was determined that most studies were conducted in 2021. The most citations were made in 2021 with 1126 citations. As of May 2024, a total of 319 citations were made to the studies scanned within the scope of this study. "Brzozowski J" stands out as the author whose name appears in the most studies, with 7 publications. The most cited author and article is "Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion" by "Levitt, P." with 803 citations. This article was published in the journal "International Migration Review" and three (3) of the top fifteen (15) most cited studies were published in this journal. Likewise, there are three (3) of the most cited studies in the journal "Entrepreneurship and Regional Development".

As a result, when looking at the literature on the concept of immigrant entrepreneurship, it can be stated that it is a new and developing concept. At the same time, it is hoped that the research results will shed light on the concept of immigrant entrepreneurship and contribute to the literature with suggestions for new research and policy-makers.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Elif HABİP ve Nebiye KONUK KANDEMİR, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Elif HABİP and Nebiye KONUK KANDEMİR who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. | The authors contributed equally to the study.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazarlar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The authors declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.